

I. Základní tendence vývoje státních finančních aktiv a pasiv

Vývoj státních finančních aktiv a pasiv vymezených rozpočtovými pravidly, tj. § 36 zákona č. 218/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, charakterizují za rok 2011 následující údaje:

Tabulka č. 1: Vývoj státních finančních aktiv a pasiv v průběhu roku 2011 (v mld. Kč)

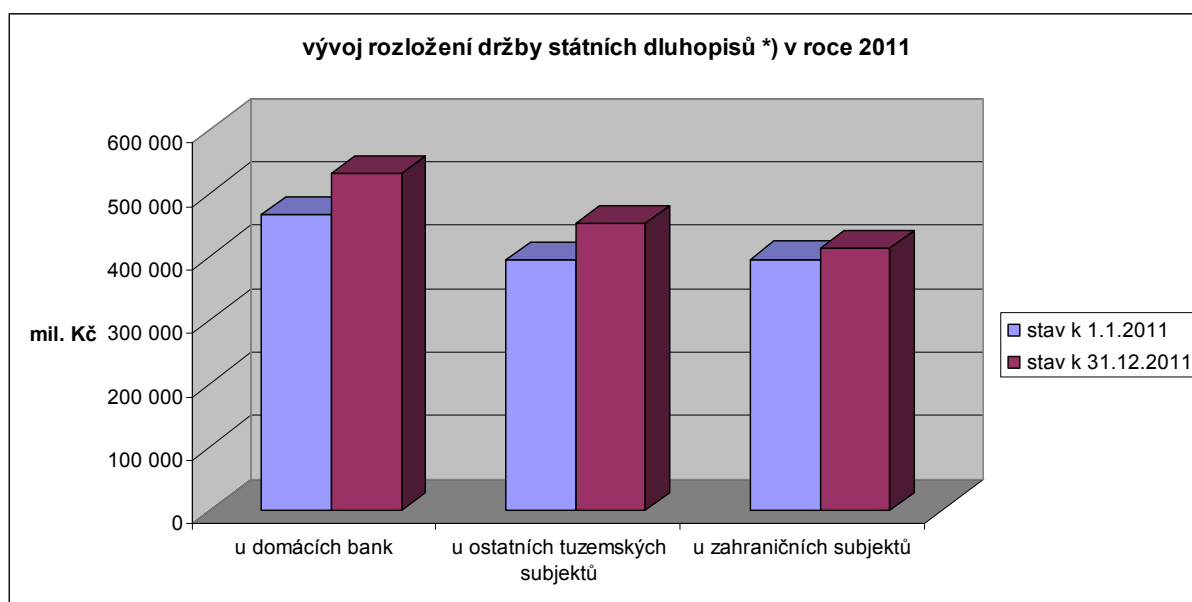
	S t a v k		Změna za rok 2011	Struktura v %	
	1.1.2011	31.12.2011		1.1.2011	31.12.2011
1. Prostředky státu na depozitních bankovních účtech SFA	75,6	81,1	5,5	24,5	24,5
2. Pohledávky státu vůči zahraničí vč. pohledávek z deblokací	23,1	22,3	-0,8	7,5	6,7
3. Pohledávky státu vůči tuzemsku ve správě MF	9,7	4,7	-5,0	5,7	1,4
4. Majetkové účasti státu vůči zahraničí a tuzemsku ve správě MF	82,8	80,9	-1,9	26,8	24,4
5. Cenné papíry a ostatní finanční aktiva	109,5	142,3	32,8	35,5	43,0
Státní finanční aktiva celkem	300,7	331,3	30,6	100,0	100,0
1. Závazky z emise tuzemských státních dluhopisů	1 036,3	1 182,2	145,9	73,6	75,6
2. Přímé zahraniční závazky z dlouhodobých úvěrů přijatých od EIB	67,2	71,3	4,1	4,8	4,6
3. Nepřímé závazky státu v cizí měně	240,3	245,8	5,5	17,1	15,7
z toho: ze zahraničních emisí státních dluhopisů	240,3	245,8	5,5	17,1	15,7
4. Závazky z nesplaceného upsaného kapitálu *)	62,6	64,9	2,3	4,5	4,1
5. Jiné závazky	0,3	0,1	-0,2	-	-
Státní finanční pasiva celkem	1 406,7	1 564,3	157,6	100,0	100,0
Saldo státních finančních aktiv a pasiv	-1 106,0	-1 233,0	-127,0		
v tom : pozice vůči bankovní soustavě	-307,8	-354,3	-46,5		
pozice vůči ostatním subjektům v tuzemsku	-353,6	-394,6	-41,0		
pozice vůči zahraničí	-424,6	-451,9	-27,3		
neidentifikovatelní držitelé SDD	-20,0	-32,2	-12,2		

*) závazky z nesplaceného kapitálu nejsou zahrnuty do státního dluhu

Pokračovala dlouhodobá tendence meziročního růstu pasivního salda bilance státních finančních aktiv a pasiv. Po jeho postupném zpomalování v předchozích letech (v roce 2006 o 131,5 mld. Kč, v roce 2007 o 83,4 mld. Kč a v roce 2008 o 25,6 mld. Kč) došlo v roce 2009 naopak k výrazné akceleraci (nárůst o 154,5 mld. Kč), která pokračovala i v roce 2010 (nárůst o 164,4 mld. Kč). Rok 2011 znamenal zvýšení záporného salda o 127 mld. Kč, a to při růstu stavu státních finančních aktiv o 30,6 mld. Kč a současném zvýšení stavu státních finančních pasiv o 157,6 mld. Kč.

Výrazně se v roce 2011 projevil růst zadluženosti z titulu emitovaných státních dluhopisů, které představovaly podíl na zvýšení celkového objemu státních finančních pasiv ve výši téměř 93 %. Převážná část celkového přírůstku připadá na závazky z tuzemských emisí, kde se jednalo o nárůst v objemu 145,9 mld. Kč. U závazků ze zahraničních emisí nárůst činil výrazně méně a to necelých 5,5 mld. Kč. Držba tuzemských emisí státních dluhopisů u zahraničních subjektů přitom vzrostla ve stejném období zhruba o 12 mld. Kč, ve vztahu k tuzemským bankovním i nebankovním subjektům pak celkově o 121,7 mld. Kč. Dluhopisy u neidentifikovaných držitelů (konečně vlastníky cenných papírů na omnibus účtech bank není CDCP schopen identifikovat) představují v úhrnu 32,2 mld. Kč (tj. nárůst o 12,2 mld. Kč). Zvýšení přímých závazků státu z dlouhodobých úvěrů od Evropské investiční banky celkem o cca 4,1 mld. Kč, byl v roce 2011 ovlivněn převahou pokračujícího čerpání jednotlivých úvěrových tranší, nad probíhajícím splácením jistiny těchto úvěrů. Nárůst stavu závazků z nesplacené části upsaného kapitálu u mezinárodních finančních institucí v celkovém rozsahu 2,3 mld. Kč je v podstatné míře determinován poklesem směnného kursu Kč, a to především vůči EUR.

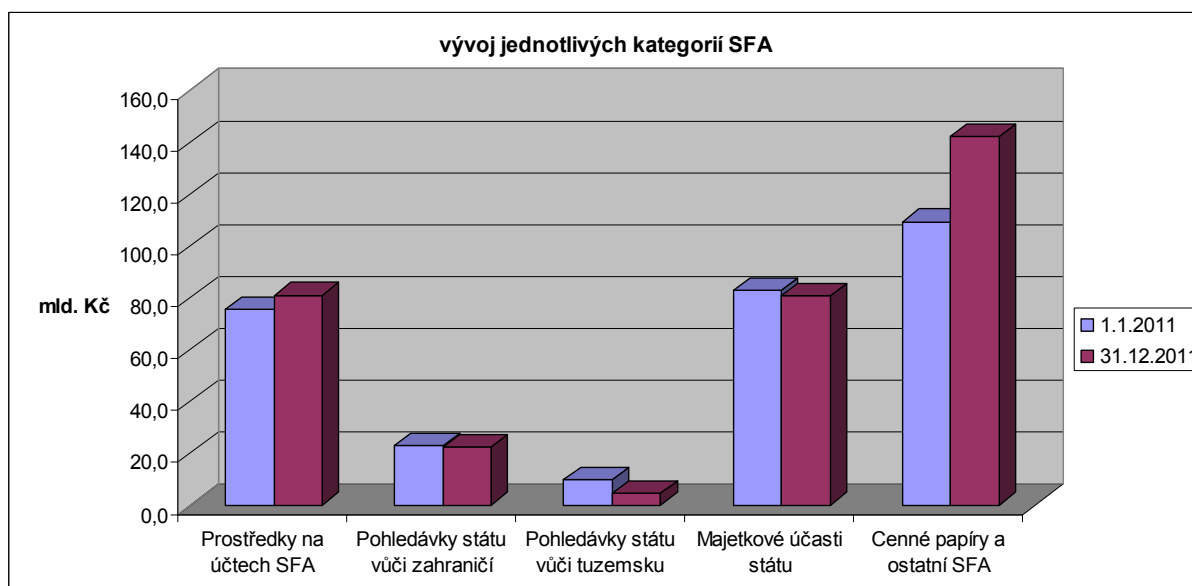
Graf č. 1: Vývoj rozložení držby státních dluhopisů v roce 2011 (v mil. Kč)

*) Vzhledem k nízkému objemu nejsou uvedeny dluhopisy u neidentifikovaných držitelů

Na straně aktiv byl patrný pokles stavu zejména u majetkových účastí státu (celkem o 1,9 mld. Kč) a rovněž u pohledávek státu (celkem o 5,8 mld. Kč), což se týkalo jak vztahu k tuzemským subjektům, tak vůči zahraničí, včetně pohledávky z prodeje akciového podílu státu ve společnosti Arcelor Mittal Ostrava (pokles o 1 mld. Kč). Naopak u ostatních položek státních finančních aktiv, představovaných finančními prostředky na bankovních účtech a cennými papíry v držbě státu, došlo k celkovému nárůstu stavu o 38,3 mld. Kč. Úhrnné zvýšení stavu peněžních prostředků státu uložených na depozitních účtech státních finančních aktiv o 5,5 mld. Kč bylo v maximálně ovlivněno výnosy z emisí státních dluhopisů, připsanými na umořovací účet. Ke krytí celkového schodku státního rozpočtu za rok 2011 bylo z umořovacího účtu převedeno na účet hospodaření státního rozpočtu 140,6 mld. Kč.

Graf č. 2: Vývoj jednotlivých kategorií státních finančních aktiv v roce 2011 (v mld. Kč)

Celkový nárůst stavu tuzemských cenných papírů držených ministerstvem financí z finančního investování je v podstatné míře odrazem investování volných peněžních prostředků souhrnného účtu státní pokladny, které probíhá na účtu Řízení likvidity státní

pokladny (zvýšení o 17,7 mld. Kč). Objemově výrazně menšího nárůstu bylo dosaženo investováním prostředků uložených na Jaderném účtu (zvýšení o 1,5 mld. Kč) a na účtu Rezervy pro důchodovou reformu (zvýšení o 0,4 mld. Kč). Výše rezervy peněžních prostředků, uložených formou depozit na bankovních účtech u jiných peněžních ústavů jako zdroj pro vyloučení rizik z řízení státního dluhu, dosáhla ke 31.12.2011 hodnoty 14,7 mld. Kč, což oproti stavu ke 31.12.2010 představuje nárůst o 14,2 mld. Kč. Pohledávka z titulu půjčky poskytnuté České exportní bance zůstala v roce 2011 v nezměněné výši 1,7 mld. Kč.

Mírný pokles stavu zahraničních pohledávek státu zahrnovaných do státních finančních aktiv o cca 0,8 mld. Kč byl výrazně ovlivněn účinností zákona č. 465/2011, kterým se mění zákon č. 218/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech, a v jehož důsledku byla ze státních finančních aktiv vyjmuta pohledávka za iránskou státní společností APPI ve výši 1,1 mld. Kč. Pokles stavu zahraničních pohledávek převzatých od ČSOB byl výsledkem převahy uskutečněných převodů pohledávek na deblokátory (1 mld. Kč), a realizovaných splátek a odpisů (0,2 mld. Kč) nad připsanými úroky (0,2 mld. Kč) a vyúčtovanými kreditními kursovými rozdíly v rozsahu 0,1 mld. Kč. Celkové snížení stavu zahraničních pohledávek bylo částečně korigováno nárůstem pohledávek z vládních úvěrů (o 0,4 mld. Kč) a pohledávek za deblokujícími společnostmi (o 0,4 mld. Kč). Do vykazované výše stavu zahraničních majetkových účastí se vedle dopadů kursových změn (nárůst o 2,6 mld. Kč) významným způsobem promítlo také vyčlenění splacených rezerv z celkové hodnoty základního kapitálu, jež se týkalo Evropské investiční banky a Rozvojové banky Rady Evropy (pokles o 4,1 mld. Kč). Závazky z emisí tuzemských státních dluhopisů, které tvoří převážnou část státních finančních pasiv, vzrostly ve vztahu k zahraničním subjektům o 12 mld. Kč na celkovou úroveň 167,5 mld. Kč. Závazky z titulu jednotlivých zahraničních emisí dluhopisů vzrostly o 5,4 mld. Kč na celkem 245,7 mld. Kč. Převahou čerpání nových tranší úvěrů od EIB na jednotlivé programy rozvoje infrastruktury nad uhrazenými splátkami došlo v roce 2011 k nárůstu závazků rovněž z tohoto titulu, a to o 4,1 mld. Kč. V menší míře se na prohloubení dlužnického salda vůči zahraničí podílel i růst závazků z nesplaceného upsaného kapitálu u mezinárodních finančních institucí o 2,3 mld. Kč s tím, že byl ovlivněn zejména vývojem směnných kursů Kč vůči EUR a USD.

Dlužnická pozice státu vykazovaná v rámci bilance státních finančních aktiv a pasiv vůči tuzemské bankovní soustavě se oproti stavu k 31.12.2010 prohloubila o 46,5 mld. Kč. Na straně finančních pasiv byla tato skutečnost ovlivněna poměrně strmým nárůstem bankovní držby tuzemských státních dluhopisů na úroveň téměř 530,7 mld. Kč, k němuž v roce 2011 došlo při současném mírném poklesu podílu bankovního sektoru na této držbě (ze 45,0 % na 44,9 %). V držení domácích bank včetně České národní banky byly jak státní pokladniční poukázky (celkem 106 mld. Kč), tak střednědobé a dlouhodobé státní dluhopisy (celkem 424,7 mld. Kč). Na straně finančních aktiv se na hodnotě dosaženého salda vedle nárůstu prostředků na depozitních bankovních účtech SFA o 5,5 mld. Kč zásadním způsobem projeвило již zmíněné zvýšení rezervy peněžních prostředků uložených na účtech u komerčních bank o 14,2 mld. Kč. Opačný vliv v celkovém rozsahu 2,3 mld. Kč mělo snížení majetkového podílu u České exportní banky (o 0,5 mld. Kč) a pokles tuzemských cenných papírů v držbě státu, který se konkrétně týkal držby poukázek ČNB, do jejichž nákupu byla finančně investována značná část volných prostředků souhrnného účtu státní pokladny a účtu rezervy pro důchodovou reformu.

Hlavní příčinou nárůstu dlužnického salda ve vztahu státu k tuzemským nebankovním subjektům o 41 mld. Kč bylo na straně finančních pasiv výrazné zvýšení držby státních dluhopisů u těchto subjektů o 57,7 mld. Kč na celkem 451,7 mld. Kč, což odpovídá růstu o 14,6 % . To se týkalo nejen pojišťovacích společností a penzijních fondů (nárůst o 8,6 mld. Kč), ale především domácností, kde držba státních dluhopisů zaznamenala oproti stavu

k 31.12.2010 strmý nárůst o 18,3 mld. Kč. V držení domácností tak byly státní dluhopisy v hodnotě 27,5 mld. Kč, z čehož více než 20,4 mld. Kč připadalo na nové emise spořicíh státních dluhopisů. Na straně státních finančních aktiv byl uvedený nárůst dlužnického salda vůči nebankovnímu domácímu sektoru prohlouben poklesem tuzemských pohledávek státu o cca 5 mld. Kč, a to jak pohledávek z realizovaných státních záruk, tak pohledávek z poskytnutých návratných finančních výpomocí (NFV). Propad byl v roce 2011 významně ovlivněn řešením finanční situace státní organizace Správa železniční dopravní cesty formou prominutí části jejich závazků vůči státu, obdobně jako tomu bylo v předchozích letech. Zásadní význam ale měl pokles stavu tuzemských pohledávek, který souvisel s účinností zákona č. 465/2011 Sb., kterým byly ze státních finančních aktiv vyjmuty takové pohledávky z NFV a realizovaných státních záruk, které byly hrazeny z prostředků rozpočtové kapitoly VPS. Celkový dopad této změny do bilance státních finančních aktiv a pasiv představoval zvýšení záporného salda o 8,8 mld. Kč. Kladnou korekci vykazovaného stavu státních finančních aktiv pak představoval především nárůst držby státních cenných papírů z finančního investování o 21,4 mld. Kč.

Stav státního dluhu, zohledňující především fakt dluhového pokrytí převažující části vykázaného schodku státního rozpočtu (142,8 mld. Kč) a tvorbu dluhové rezervy financování (5,3 mld. Kč), se za rok 2011 zvýšil z 1 344,1 mld. Kč na 1 499,4 mld. Kč (bez započítání závazků státu z nesplaceného upsaného kapitálu), tj. o 155,3 mld. Kč, resp. o 11,6 %, což proti předchozímu roku znamená poměrné snížení tempa růstu o 2,5 procentního bodu. Podíl státního dluhu na hrubém domácím produktu se dále zvýšil, a to proti roku 2010 z 35,6 % na 39,4 %, přičemž tržní hodnota státního dluhu dosáhla na konci roku 2011 úrovně 1 604,2 mld. Kč. V roce 2011 rostly souběžně obě hlavní složky státního dluhu, přičemž výraznější nárůst se týkal vnitřního státního dluhu, jehož výsledná hodnota se zvýšila o cca 145,9 mld. Kč (tj. o 14,1 %). Zahraniční státní dluh dosáhl ve sledovaném období absolutního přírůstku 9,4 mld. Kč (což představuje zvýšení o 3,1 %) a jeho podíl na celkovém státním dluhu tak činí 21,2 %.